

גסטאפו

(Gestapo) נוטריקון של – Geheime Staatspolizei – המשטרה החשאית של המדינה. השם ג' יוחד תחילה למשטרה החשאית של פרוסיה, ואחר-כך למשטרה החשאית של הרייך השלישי. הגסטאפו היתה מכשיר הדיכוי וההרס העיקרי של הנאצים.

הגסטאפו בפרוסיה

הגסטאפו צמחה במחלקה המדינית של מטה המשטרה הפרוסית בברלין בימי הרפובליקה של ויימאר. אותה עת היתה הגסטאפו גוף מודיעין פנימי של ממשלת פרוסיה. במרוצת שנות ה-20 נהיתה המשטרה המדינית של פרוסיה למעין סוכנות חקירות פדרלית רשמית למחצה, אך סמכויותיה נפלו בהרבה מאותן של סוכנות החקירות הפדרלית בארצות-הברית (FBI). בעלות היטלר לשלטון נהיה הרמן גרינג לשר הפנים של פרוסיה, והגסטאפו היתה כפופה לו. במאמציו לבסס את כוח הנאצים בפרוסיה מינה גרינג את רודולף דיילס למנהלה הראשון של הגסטאפו.

דיילס היה איש שירות המדינה הפרוסי ואוהד הנאצים, ומלא תפקיד חיוני בהפיכת הגסטאפו מגוף מודיעין המשרת מדינת חוק דמוקרטית למנגנון משטרה ומודיעין נפרד ובעל סמכויות הוצאה לפועל של רודנות טוטליטרית. הוא סייע 'לטהר' את מנגנון הגסטאפו מ'יסודות פוליטיים בלתי מהימנים' ומיהודים. דיילס גם הקים מטה עצמאי-למחצה, גסטפא (Gestapa; Geheimes Staatspolizeiamt), שהיה מורכב מפקידים פרוסים זוטרים אך מנוסים. משנהיה גרינג לראש-ממשלת פרוסיה ב-11 באפריל 1933 הופרדה הגסטפא כליל ממערכת המשטרה הכללית.

חוק הגסטאפו הראשון מיום 26 באפריל 1933 העניק לדיילס רשמית סמכויות של נציב משטרה מדינית עצמאית של פרוסיה, אף שתחילה הוסיפו תחנות המשטרה ברחבי פרוסיה)
(Staatspolizeistellen) להיות בפיקוחם של מושלי המחוזות השונים במדינה. תקנות החירום שהותקנו ב-28 בפברואר 1933, בעקבות שריפת הרייכסטג, נתנו לגסטפא חופש מלא לגזור 'מאסר מגן' (Schutzhaft) על כול אדם, למנוע פעילות פוליטית 'בלתי רצויה', לצותת לשיחות הטלפון של חשודים ולעקוב אחריהם. אומנם, האיסורים על עינוי אסירים ועל הוצאתם להורג בלי משפט הוסיפו להיות בתוקף, אך למעשה עונו אסירים והוצאו להורג בבונקרים של הס"א והס"ס ובמחנות ריכוז שכבר היו קיימים. דיילס ניסה להעביר את מחנות הריכוז לתחום פיקוחו. ואולם, בסופו של דבר נאלץ להתפשר עם הס"א ועם כוחו הגדל של הס"ס, ולהסתפק בכך שמלא תפקיד חשוב במערכת המחנות מבלי שישתלט עליה. אותה שנה אילצוהו תככי הס"א והס"ס לברוח לזמן מה אל מחוץ לגרמניה, אך בנובמבר 1933 חזר דיילס לתפקידו וקיבל דרגת כבוד בס"ס.

בחוק הגסטאפו השני מיום 30 בנובמבר מונה גרינג לראש המשטרה החשאית, ודיילס היה אחראי בפניו במישרין. השם גסטאפו נהיה לשמה הרשמי של המשטרה החשאית, נקבע שהיא משוחררת מכול תביעה

משפטית או מנהלית נגד פעולותיה ונמסרה לה שליטה על כול שלוחותיה. אנשי מנגנון חסרי רחמים שקיבלו הכשרה מיוחדת מסרו דיווחי מודיעין סדירים אודות 'אוייבי הרייך' המדיניים והאידיאולוגיים. ב-1934 הוקם 'מדור יהודי' בגסטפא. במרוצת הזמן הצליח דילס לקבל את השליטה הנומינלית על מחנות הריכוז בפרוסיה, ודבר זה, וכן מאמציו למרכז את המשטרה המדינית, שירתו בסופו של דבר את הנאצים, שליטה האמיתיים של גרמניה.

הגסטאפו בראשות הימלר והיידריך

בראשותם של הינריך הימלר ורינהרד היידריך נועד לגסטאפו תפקיד חשוב במיזוג הס"ס עם המשטרה. בתחילת 1933 השליט הימלר את הס"ס על המשטרה הפוליטית ועל מחנות הריכוז בבוואריה. אחר-כך כפה את הדגם הזה בכול שאר מדינות גרמניה ובכללן בפרוסיה. ב-20 באפריל 1934 קיבל הימלר לידי את הגסטאפו בפרוסיה בתפקידו כסגנו של גרינג. הימלר מינה את היידריך למנהל הגסטאפו והפך קבוצה של אנשי משטרה זוטרים בבאוואריה לקציני ס"ס שנאמנותם נתונה לו אישית. במהלך אותה שנה מונה הימלר לראש המשטרה הפוליטית בכול רחבי גרמניה.

כאמור היו מחנות הריכוז בכול גרמניה נתונים לשליטת הס"ס, אך הגסטאפו היא שיכלה לשלוח אליהם אסירים. יתירה מזו, הגסטאפו יכלה, באמצעות ה'מדור הפוליטי' במטה מחנות הריכוז, להורות לשחרר אסירים, לענותם או להוציאם להורג. טיפול דומה היה צפוי לקורבנות הגסטאפו גם במרתפיה שלה. כדי לעקוף את סדר הדין הפלילי שאסר עינויים ורצח, אימצה הגסטאפו שיטות שנוסו במחנה הריכוז של דכאו לבדיית גורמי מוות טבעיים. במקרים אחדים נשלחו הודעות לקרובי אסירים ובהן נאמר שהאסיר 'נורה בעת שניסה לברוח'.

ביוני 1936 מונה הימלר רשמית לראש המשטרה הגרמנית כולה. התואר שלו היה רייכספירר ס"ס וראש המשטרה הגרמנית (Reichsführer-SS und Chef der Deutschen Polizei), ונוצרה האפשרות להביא לכלל סיום את מיזוג הס"ס עם המשטרה. הימלר החל בתהליך ארגון המערכת המשטרית מחדש בהסכמתו של היטלר, והשיג עצמאות מלאה מהביורוקרטיה של המדינה ושל הרייך. הימלר הקים שתי זרועות עיקריות של כוח המשטרה, משטרת הסדר (ORPO) ומשטרת הביטחון (סיפ"ו, SIPO; Sicherheitspolizei). אורפו היתה המשטרה הרגילה ונכללו בה משטרת המגן (Schutzpolizei), הז'נדרמריה, שהיתה המשטרה הכפרית, מכבי האש וכן יחידות טכניות ושירותי-עזר. במשטרת הביטחון נכללו הגסטאפו ומשטרת הפלילים (KRIPO). הגסטאפו ויחידות השדה, ששמן הוסב ל'מטות משטרה אזוריים' (Staatspolizeistellen), השתלטו על כול סוכנויות המשטרה הפוליטית בגרמניה. לאחר השתלטותו של הימלר גדלה הגסטאפו במידה עצומה וגוייסו לשורותיה אנשים נעדרי הכישרים שנדרשו באופן מסורתי לשם עבודה בשירות הציבור.

מהשתלטותו של הימלר עד ספטמבר 1939, כאשר הוקם ה'משרד הראשי לבטחון הרייך', נשאר מבנה הגסטאפו בלי שינוי. אגף I הופקד על ארגון וכספים, ובכלל זה על עניינים משפטיים. בשנים 1935-1939 היה אגף I בניהולו של דוקטור ורנר בסט, משפטן הס"ס ואיש הס"ד, והוא שיכלל את הצד

המשפטי של עקיפת החוק הפלילי והפעולות האחרות של הגסטאפו. אגף II, בשליטתו הישירה של היידריך, היה הגוף העיקרי של הגסטאפו: מחלקה II-1 שלו, בראשותו של הינריך מילר, היתה מופקדת על מלחמה ב'אוייבי המשטר', והללו כללו את הקומוניסטים, הסוציאלי-דמוקרטים, האיגודים המקצועיים שהוצאו אל מחוץ לחוק, המלוכנים והשמרנים הקיצונים האנטי-נאצים. מחלקות מיוחדות היו מופקדות על ענייני אוסטריה, יהודים, קבוצות דתיות אחרות, 'בונים חפשים' ומהגרים. עד 1938 קידמה הגסטאפו את מדיניות השלטונות להחשת הגירתם של יהודים מגרמניה, ובתחום זה התחרתה בדרך הרדיקלית והתוקפנית שבה עסק הס"ד ב'בעיית היהודים'. אגף III היה מופקד על ריגול נגדי, ובראשו עמד איש הס"ד גינתר פלטן, שכבר בימי דילס הסתגן לגסטאפו. מנובמבר 1937 עד אוקטובר 1938 אומנו יחידות מיוחדות של הגסטאפו והס"ד לפעולות טרור ונאציפיקציה בארצות אחרות. בעקבות יוזמתו של אדולף אייכמן ב-1938 להחיש מאוד את יציאת היהודים מאוסטריה, קיבל עליו מילר את האחריות הכוללת לכפות בכוח יציאת יהודים מכול השטחים שבשלטון הנאצים, ואייכמן היה המוציא לפועל של מדיניותו. אחרי פרעות 'ליל הבדולח' ב-9-10 בנובמבר 1938 נהיתה הגסטאפו למכשיר העיקרי של השלטון נגד היהודים.

הגסטאפו במלחמת-העולם השנייה (1939-1945)

ב-1939 מוזגה הגסטאפו, כחלק ממשטרת הביטחון (סיפ"ו), עם הס"ד, והוקם ה'משרד הראשי לבטחון הרייך'. כך נהיו כ-50 אנשי ס"ד צעירים, פנטיים וחסרי רחמים כגון אייכמן, לקציני גסטאפו. האקדמאים, המשפטנים ועובדי הציבור בנוסח הפרוסי הישן, שתפקידם בשינוי פני הגסטאפו נשלם, סולקו הצידה או שהשתלבו באווירה ובפעולות של השירות שהוצף באנשי ס"ס. עם הקמת ה'משרד הראשי לבטחון הרייך' הורחבה הגסטאפו, ומשטרת הגבולות הובאה בפיקוחה. עם פרוץ המלחמה השתתפה הגסטאפו, כמוה כשאר זרועות ה'משרד הראשי לבטחון הרייך', בשעבוד בני הגזעים הנחותים, ב'השקטת' השטחים שנכבדו במערב ובשעבודם, ברדיפת יהודים, ולבסוף במילוי תפקיד מרכזי ב'פתרון הסופי'. הגסטאפו גם המשיכה בפעילותה ברייך עצמו. כול אותה עת עמד היינריך מילר בראש הגסטאפו, שהיתה למחלקה IV ב'משרד הראשי לבטחון הרייך', ואדולף אייכמן היה ראש מדור IV B 4 שהיה מופקד על ענייני היהודים. המכשיר העיקרי בפעילות הגסטאפו הוסיף להיות 'מעצר המגן', ש'פושט' והעניק לתחנות המשטרה המקומיות חופש פעולה נגד 'אוייבי הרייך'. הפעולות הללו נעשו על-פי הנחיות כלליות או מפורטות של היידריך, של יורשו ארנסט קלטנברונר, ושל מילר וראשי המדורים במשרד הראשי לבטחון הרייך, כגון אייכמן. הגסטאפו לא טרחה כלל לכלול יהודים וצוענים בקטגוריה של 'אוייבי הרייך', אלא ריכזה אותם ושדדה את רכושם, שללה מהם את אזרחותם ובסופו של דבר גירשה אותם. הפעולות הללו אפשר היה לעשותן בלי עונש, מכיוון שלגסטאפו הותר לפעול מחוץ למסגרת שלטון החוק, והיא פעלה בעצם על-פי 'שליחות פוליטית כוללת'. מעמדה מעל לחוק ושליחותה המיוחדת באו לידי ביטוי בצו של ה'משרד הראשי לבטחון הרייך' מיום 15 באפריל 1940; 'הסמכויות הדרושות לגסטאפו לכול הצעדים הנחוצים למילוי משימתה, אינן נובעות מחוקים מפורטים או מצווים, אלא משליחות כוללת המוטלת על המשטרה הגרמנית

בכלל ועל הגסטאפו בפרט, בקשר לבנייתה של המדינה הנאציונל-סוציאליסטית'. (מובאה ממאמרו של ה. בוכהיים, H. Bucheim, The SS-Instrument of Domination, בתוך הספר The Anatomy of the SS State עמ' 189-190).

בשטחים הכבושים היה נציג של הג' בכול מטה של מפקד ממונה מטעם סיפ"ו וס"ד (Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des Sicherheitsdienstes; BDS). הנציגים הללו הונו את היודנרטים, נטלו בני ערובה, שיכללו ז'רגון מיוחד להונאה ומרמה ('הסדר השפה') ופיקחו על חיסול הגטאות. הם גם הפעילו לחץ על מדינות גרורות לגרש את היהודים שישבו בהן. המדור לענייני יהודים בראשותו של אייכמן ונציגי השדה שלו אירגנו בדרך-כלל את הגירושים למחנות הריכוז וההשמדה. בעיקר היה לאייכמן פיקוח ישיר על הגטו המיוחד טרזינשטט וב-1944 היה זונדרקומנדו מיוחד בפיקודו אחראי לשילוח רוב יהודי הונגריה לאושוויץ.

ברדיפות יהודים חסרי מגן, בשמירה על השליטה באמצעות טרור בגרמניה עצמה ובשטחים הכבושים, שירתה הגסטאפו בלי רחמים את היטלר ואת מטרתו לעצב מחדש את העולם בצלם הנאצים. בשלביה הראשונים של הגסטאפו קיבלוה מיליוני גרמנים, ואחר-כך שיתפו עימה פעולה ונתנו את המסגרת הצבאית-הארגונית שאיפשרה את זוועות הגסטאפו.